

'הרגשה' במציאות ימינו (תגובה למאמרו של יוסף מרקוס)

א. ראיותיו של הכותב ודחייתן

1. יישר כוחו של הכותב על הצגת בעיית היחס ל'הרגשה' בזמן הזה שבו רוב הנשים אינן מרגישות; נושא שכבר נשתברו עליו קולמוסים. אילו היו לרב מרקוס ראיות משמעותיות לחידושו הגדול, שיתהליך משמעותי בגוף האשה הוא תנאי מספיק לכך שהדם היוצא מגופה הוא דם טמא גם בלי הרגשה - יתכן שהיה מקום לדון בחידוש הלכתי זה, הסוטה מדרכם של ראשונים ואחרונים, ויש לו נפקא-מינות למעשה. אך קשה לענייד לקבל דברים שהם סברא בעלמא, בלי ביסוס רציני, כפי שיבואר. ובכלל, הביטוי 'תהליך גופני משמעותי' אינו מוגדר מספיק, וקשה לתלות בו עניינים הלכתיים כה כבדי משקל.
2. ההוכחה מדברי שמואל במסכת נדה (מג, א) שכל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה, דברים שלדעת הכותב מעידים שרק תהליך משמעותי שאירע מטמא (בשכבת זרע וה"ה בדם נידה) - אין בה ממש לענייד: לא נדרש כלל 'תהליך משמעותי' כדי ששכבת הזרע תטמא, אלא פשוט רק זרע היוצא מהגוף כשהוא 'נורה כחץ' מזרע לדעת חז"ל ולכן רק הוא מטמא, וזרע היוצא מהגוף במעין זיבה אינו מזרע ולכן אינו מטמא. ואף שגם כאן וגם בעניין 'בדקה קרקע עולם' (נו, ב) שמואל הוא מרא דשמעתתא - קשה להביא מכאן ראיה שיתהליך משמעותי הוא גורם מטמא בדם נידה גם כשאין הרגשה.
3. מסוגיית "הרואה כתם הרי זו מקולקלת וחוששת משום זוב" (נדה נב, ב), שבה רש"י מסביר שהייתה הווה אמינא לומר שמביאים קרבן ונאכל כדינה של זבה, רצה המחבר להוכיח שהצורך בהרגשה הוא כדי להוכיח שהדם שיצא הוא חלק מתהליך פיזיולוגי משמעותי העובר על האשה, ולכן לאחר שראתה דם יומיים - הכתם שראתה ביום השלישי מטמא אותה אף ללא הרגשה, משום שאנו יודעים שהדם שיצא הוא חלק מתהליך משמעותי הקורה אצלה. אולם הרבה יותר פשוט להסביר שרש"י התייחס בהווה אמינא לכתם אחרי הראיות כמו המקרים שאומרים בהם "ארגשה ולא אדעתא", והכוונה היא שאנו חוששים להרגשה (בראיית דם בבדיקה פנימית, בתשמיש או אחרי יציאת מי רגליים) אף שלא ידוע שהיתה הרגשה אם הכתם מופיע אחרי ראיות במשך יומיים. גם בסוגיית הרואה כתם אחרי שתי ראיות, שהכותב הביא בהמשך, אין מדובר על שום 'תהליך משמעותי' - אלא על חשש שבמקרה כזה "ארגשה ולא אדעתא", והוא הדין בסוגיית "ראתה כתם ואחר כך ראתה דם תולה כתמה בראייתה" - גם כאן סברת "ארגשה ולא אדעתא" פשוטה ונכונה הרבה יותר מאשר סברת 'תהליך פיזיולוגי משמעותי'.
4. בעניין דברי המהר"ם שיק והציץ אליעזר, שלדעת הרמב"ם גם וסתות הגוף הן הרגשה: אכן ניתן להתאים את דבריהם לחידושו של הכותב, אך אי אפשר להפוך את היוצרות - משיטתם אין שום ראיה לגישת הכותב שראייה מטמאת רק כשהיא 'משמעותית'.
5. אי אפשר להשוות כלל בין דברי ר' עקיבא לדברי שמואל על פי סברת הכותב: ר' עקיבא (נדה נח, ב) לא הקל לאשה שבאה לפניו בגלל הכמות הקטנה של הדם - אלא דווקא בגלל התלייה בפצע כמפורש בדבריו, והחידוש בדבריו הוא שאף שהפצע נרפא - אם יש אפשרות

שהתגלע, אפשר להקל ולתלות בו. אי אפשר כלל לומר שר' עקיבא הקל בכתם משום שלא היה בו 'תהליך גופני משמעותי', כי לא זה מה שאמר, ולא בנקודה זו דן עם האשה השואלת.

ב. התשובה לבעיית ההרגשה

לעני"ד התשובה הפשוטה ביותר למלכוד ההלכתי שנמצאים בו רוב הפוסקים, הסוברים שהרגשות הן סיבה לטמא את הדם היוצא מגופה (ולא רק סימן, ולכן לדעתם גם דם שוודאי יצא מגופה אינו מטמא בלי הרגשה), ובמקביל לא עולה על דעתם לומר שמחזור וסתי רגיל מטמא רק מדרבנן ולא מדאורייתא - היא לומר שבמחזור רגיל אנו מניחים שבוודאי "ארגשא ולא אדעתא" לפחות במשך רגע אחד בימי המחזור ולכן מחשיבים את האשה טמאה דאורייתא בוודאי, בעוד שבמקרים של הכתמות בין-וסתיות פזורות אנו משאירים את הדין על יסודו ועיקרו שאם האשה טוענת שבוודאי לא הרגישה אינה טמאה.

